

TELEGRAFUL ROMAN.

Apare Marțea, Joi și Sâmbata

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei arhidiecezane Sibiu strada Măcelarilor 45
Correspondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 45.
Epistolele nefrancate se refuză — Articuli nepublicați nu se înapoiază

INSERTIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr., rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

Sibiu, 3 Novembre, 1895.

Dăm deosebită importanță instrucțiunii din școlile populare, de aceea ne ocupăm și aici cu sârta acestor școle.

Avem înaintea ochilor noștri sufletești viitorul școlilor populare, după cum credem noi, că ar trebui să fie și după-cum voescă curentul actual de magiarizare să lăcuiască în lumina datelor statistice ale ministrului de culte.

Tendența curentului este, ca școlile populare să fie luate dela mențiunea lor culturală, și să fie puse în serviciul magiarizării.

Acesta e scopul și în privința lui sunt de acord toți factorii din viața de stat.

Asupra mijloacelor s'au ivit divergențe în păreri, și noi aici cu aceste divergențe ne vom ocupa.

Radicali pretind luarea școlilor din mâinile confesiunilor și punerea lor în cele ale statului. Nenumărate comitate s'au exprimat până acuma în direcțiunea acésta.

Chiar aici vedem înaintea noastră o adresă a comitatului Pesta, care o a trimis parlamentului, adresa cere punerea instrucțiunii în mâinile statului din considerațiuni naționale mai superioare, și între altele aduce și următoarele motive:

Școlile, cari satisfac numai trebuințelor spirituale ale poporului, dar cari nu sunt și vatra pentru sentimentele patriotice, unde se se cultive cu entuziasm în inima cea sensibilă a copilului conștiința, că aparține la unitatea cea mare a națiunii; școlile din mâna confesiunilor, cari prin organismul lor, prin modul de propunere, prin diferența de metode și prin multe alte necazuri materiale nu ajung la o uniformitate în instrucțiune; asemenea școle la noi nu pot corespunde scopului sânt, care trebuie să-l pretindem noi dela școlile noastre pe terenul educațiunii naționale. Noue ne trebuie școle, în care forța și autoritatea statului să domineze, și astfel să fie eschise din capul locului direcțiunile

de educațiune, proclamaarea de doctrine, cari sunt îndreptate contra statului unguresc. În școlile noastre se se incuibe asemenea dispozițiuni, cari în inima speranței viitorului, în inima tinerimii se infiltreze sentimentul, după care junimea cu falnică conștiință se se declare de membru al națiunii noastre.

Acesta e curentul cel mai radical, care voescă să facă totul deodată.

Al doilea curent voescă să meargă ceva mai domol. El cere, ca calificarea învățătorilor să se facă numai la institute pedagogice de stat.

Curentul acesta e spriginit de dascăli cu deosebire în un diar pedagogic „Nemzeti iskola”, în un diar fanatic în cele ale magiarizării.

Curentele acestea au aflat viu resunet în cercurile guvernamentale, însă până acuma din considerațiuni mai înalte realizarea lor e lăsată pentru timpuri mai bune.

Nu voim să cercăm după considerațiuni, din cari provine amânarea. Vor fi existând considerațiuni speciale față cu unele confesiuni, vor fi existând considerațiuni financiare, cari dără vin la locul prim, vor fi existând și considerațiuni la numărul nesuficient de învățători.

Trecând peste aceste ajungem la realitatea în planurile guvernului. Guvernul se mulțamește pentru acuma cu 400 de școle de stat din incidentul mileniului.

Aceste școle se vor pune prin locurile locuite de naționalități, după cum s'a urmat cu școlile de stat și până acuma.

Se vor întreba mulți, de unde se vor lua învățătorii pentru asemenea școle?

De unde? Dela școlile existente confessionale Căci se nu se credă imposibilul.

Ne-am mângaiat până acuma cu tăria în credința a învățătorilor noștri.

Amară decepțiune. Ômenii noștri țin mai mult la o lăfă mai mare, sau la un blid de linte mai bun. Îțiem, țiu mai mult la aceste bunuri lumesci,

ca la naționalismul și confesionalismul lor.

Avem învățători, cari au abandonat școala confessională, la care au servit deci de ani, și pentru o plată mai bună, pentru un plus de 50 fl. au trecut tot în cea comună la școala de stat.

Așa ni s'a întâmplat în comitatul Treiscaune, în comunele Doboli de jos și Poiana sărată.

Avem și protopopi onorari, cari s'au angajat a regula afacerile școlii de stat în cotele școlii confessionale, unde ei sunt prezidenți ai comitetelor parohiale, și acésta tot în secuime o am aflat.

Sunt aceste simptome, cari ne inspiră serioase îngrijiri, întocmai ca și deruta politicei noastre românesce, care merge mersul racului.

Revista politică.

Nu arareori am scris noi în diarul nostru despre cestia confessională de astăzi a dinastiei din Bulgaria. Este cunoscut cetitorilor noștri faptul, că în vara trecută a călătorit prin Rusia o deputație de bulgari, cu scop de a mijloci împăcarea între ei și ruși. Deputația a fost primită cu multă căldură chiar și din partea țarului. Intre condițiunile, cari le-a pus colosul dela Nord pentru realizarea doritei împăcări, a fost și aceea, ca principele moștenitor, Boris, să trecă la confesiunea ortodoxă. Acésta cestiune a fost în zilele trecute supasă unei interesante discuții în sobrania (camera) bulgărescă. Să înțelege de sine, că fiind tot poporul bulgar de confesiunea ortodoxă, condiția pusă de Rusia era în același timp și dorința ferbinte a întregului popor bulgar. Deputații au hotărât cu mare entuziasm, ca să se esmită o deputație din sinul sobraniei, care să rōge cu insistență pe principele Ferdinand, ca să se invoiască odată și

să satisfacă cererei întregului popor bulgar consimțind și hotărând mai de grabă șaia, în care va trece principele Boris la ortodoxie.

Principele Ferdinand a șa în răspunsul dat deputațiunii între altele și următoarele: „Causele mai adânci ale renașterii bulgare sunt a se atribui în mare parte vitalității sentimentelor către credința părintescă ortodoxă și în acésta stă fără îndoială puterea și speranța viitorului. Eu recunosc, că ortodoxia este o tradiție istorică a națiunii și înțeleg dorința de a vedea dinastia și în acésta privință în perfectă comuniune de idei cu credința poporului bulgăresc”. Principele adauge mai departe, că tocmai pentru-că a priceput din fundament neprețuita valoare a confesiunii ortodoxe pentru poporul bulgăresc, a lucrat din cea dintăiu și a guvernării sale la ridicarea bisericii naționale, la restaurarea splendorei și vașei acesteia. Lui i-a zăcut totdeauna la inimă reorganizarea acesteia și îmbunătățirea poziției clerului. În acest sentiment de respect și venerațiune către biserica națională a luat deesivă hotărâre, ca, dacă prevedința îi va da un moștenitor, să-l crēcă și pe acela în același respect către biserica națională.

Principele Ferdinand își termină vorbirea cu următoarele și admirabilele cuvinte:

„Jertfa, care o cereți dela mine D-Vóstră, domnii mei deputați, și pe care am s'o aduc eu pe altarul patriei, este pentru mine, deore-ce o cereți, ca să se întemple imediat, o jertfă foarte mare, foarte grea și preste măsură de durerósă. Crescut și făcut mare în dogmele și obiceiurile religiunii mele, pētruns de convingerile mele religioase, cari constituie ceea ce este mai propriu în eul meu propriu, crescut în credința tare în adevărurile vecinice, nerē-

FOIȚA

Clasicismul în școlile medii.

— Studiu. —

(Urmare.)

Aceste sunt efectele culturai umaoviste, dobândite la gimnasiu, ne țice filologul realist, deci tocmai conținutul ideal-etic a clasicismului este partea cea mai debilă a acestuia. Și ca să fie și mai înțeles purcede la argumentarea specială. Ne pos, cu care să începe studiul limbei latine după primele exerciții stilistice în prima și a doua gimnasia, e pentru a treia clasă o lectură prea grea, prin propozițiile intortochiate, încât nu pōte servi de o îmbogățire a minții, îndeosebi fiind și de tot superficial. Caesar ar fi pentru băiatul, care abia a început a-și da sēmă de cele-ce în limba sa maternă cetesce, — în cas de pricepere — o adevărată otravă, vėdēnd cum acesta tracteză cu o teribilă perfidie prietin și inimic în Gallia*) Liviu este un flecar și traseolog patriotic și lui îi este genuin emfaticul Cicero;

*) Omorul celor 400.000 învinși. Bellum Gallicum IV. C. 3—15.

ambii ocupă un loc destul de onorabil în istoria literaturii române și sunt de valoare pentru istorici și filologi specialiști, dar nu sunt pentru tinerimea din gimnasiu. Tacitus suferă de o grandomanie, e un senator smintit și nici pe departe nu este imparțialul, după-cum îl presintă filologii.

Ei, acum unde sunt idealurile, ce tinerimea ar trebui să-și facă prin lectura îndelungată cu acești prosaiști? Idealuri? Aș, întręga lectură constă din o esegetică amănunțită și torturătoare de minte, din care inima nu se pōte încălzi și nu are timp să se încălțiască. Mult, dacă cel mai talentat elev, ajunge la gradul de conștiință de a fi convins de forma desevērsită și admirabilă a limbei, în care acești prosaiști au scris și aș vedē apoi în consecință mancitățile de formă în limba, în care însuși cugetă și traduce. Acesta apoi ar fi și unicul avantaj al studiului limbei latine, urmat la gradul necesar de conștiință, și de rele. Primul dintre aceste este pesimismul, ce trebuie necondiționat să se incuibe în inima elevului, și acest pesimism ar fi mai cras atunci, când gimnasistul ar suspiționa numai, că silit a tradus minciuni grosolane, că Sallustiu cel moralisator a fost bărbatul cel mai imoral, la timpul seu, că bunăoră în luptele Persilor numărul acestora nu s'a urcat la milioane și

biliōne, după-cum voescă a constata Herodot, ci cel mult la 800.000 soldați, după-cum au constatat istoricii mai noi, în care cas simpatia noastră trebuie să trecă pe partea Persilor și să deșcă față de Greci.*)

Ceva mai bine pare că stăm cu poeții latini. Numai cât, că un abiturient duce foarte puțin cu sine din metamorfozele lui Ovidiu, și mai puțin din odele lui Orațiu și încă vre-o câteva fragmente din Eneida lui Virgil. Atât e tot; lucrul se esplică ușor! Prosodia, ritmul, metrul și altele le răpesc timp mult, și cu tōte acestea greu ajung în poziția de a putē deosebi cu ușurință strofa asklepiadeică, de cea sapphică în odele lui Orațiu. Trebuie adaus însă, cumcă a gusta farmecele Museului Ovidiu, gimnasistul în vērsta sa nu este în stare, și nici nu-și prea sparge capul, ci se îndestulesece a și însuși cu ajutorul unei traduceri slabe conținutul fragmentaric alor 10—20 hexametree pe și; din Virgil se pune din nenorocire cel mai mare pond pe Eneida, și nu pe Buccolica seu Georgica, unde singur s'ar putē cunōsce talentul poetic, ce trebuie și pōte fi admirat și acum; Orațiu érași se face cunoscut numai din partea cea mai inocentă și naivă, pe când ce-i mai bun

*) Veți Alethagoras op citat p. 10.

și caracteristic, produsele lascive a Musei sale rēsfățate se tănuiesce — din punct de vedere pedagogic! Trebuie remarcat și aceea, că ridicând profesorul deștept cu mână necruțătoare perdeaua de pre viața morală și raporturile acesteia, după cum ele se află latente în operele celor amintiți, nu ar prea îmbogăți sfera de noțiuni etice-ideale în mintea și inima gimnasistului.

Ei, de ce deci acest filologism superficial și unilateral, basat pe cele mai debile escerpte, imposibile de a satisfice exigențelor pedagogice și menite mai mult de a răpi timpul atât de prețios pentru tinerime?! De ce se ne înmulțim eventual numărul filologilor semidoceți, cari vecinic moleștéză societatea cu tocitele citațiuni, ca: „dulce et decorum est pro patria mori;” „justum et tenacem viri propositum... impavidum ferient ruinae;” ér neoclasicisti sunt în continuu pe buze cu: „Post multa secula, popula nulla; in vino veritas; Hungaria felix...” și altele, de cari băjbăie cu deosebire jurnalele noastre. Și ore chemarea instrucțiunii este de a secera astfel de fructe, de a servi cultului semidoctismului sau a diletantisului, de a octroa generațiunilor în lungul restimp de opt ani unele frase din o limbă mōrtă? Nici odată!

Analog stă cestia și cu clasicii elini!

sturnabile ale religiei moștenite de la părinții mei, să ridică înaintea mea și a conștiinței mele o întrebare, care prăvălește în interiorul meu în lupte crâncene. Eu sper, că fie-care bun bulgar, fie-care creștin convins va înțelege această luptă (afară de corciturile greco-orientale și greco-catolice de la „Tribuna“ — Red). În raport cu întreaga și greaua ei însemnătate. Eu recunosc, domnii mei deputați, sentimentele patriotice de loialitate către dinastia mea, cari sentimente v'au îndemnat, să vă apropiați de tron cu această dorință a națiunii. Eu sunt pe deplin conștient de greaua importanță a acestui act de stat și declar, că primesc dorința reprezentanței poporului, ca s'o aduc la îndeplinire îndată ce îmi va fi succes, să delatur din cale greutățile mari, cari le întâmpin. Eu sunt convins, că cu ajutorul providenței îmi va succeda în scurt timp, să dau acestei cestiuni cea deslegare, pe care o cer interesele și dorințele mult iubitelui meu popor! Ce diferență colosală între cuvintele „de aur“ ale principelui Ferdinand din Bulgaria și între „drojdiile“ articolului „Jos confesionalismul“ din „Tribuna!“ Ce „esclență“ și „neprefăcută“ educație și „scolă“ „confesională“ trebuie, că a avut principele Ferdinand! Ce „de-testabilă“ și „păcătoasă“ scolă fac toți aceia, cari petrec în purgatoriul „neconfesional“ al „Tribunei!“ Ce om „cuminte“ principele Ferdinand și ce oameni „neconfesionalii“ !!

Consiliul comunal al Vienei a reales din nou în ședința sa din Mercuria trecută pe Dr. Lueger, de primar al capitalei cu 92 voturi contra 45 bile albe. Bravo creștini fermi și oameni de caracter! Din 94, câți l'au ales întâi, nu le-a succedat semilțor cu toate eforturile, apucăturile și mituirile decât numai doi s'au rupă. Dr. Lueger a declarat, că primesc alegerea, din care cauză reprezentantul guvernului a dizolvat imediat consiliul comunal. Să vor face nouă alegeri; semilții și filosemiții vor întrebuința toate mijlocele posibile, ca să numai reiasă membrii antisemiții în majoritate în consiliul comunal; dar nici antisemiții, cari au dat probe de caractere ferme, nu se vor lăsa mai pe jos.

Dorim izbândă deplină ca u sei creștine, căci ea este cauza drăptă!

Interpelat în parlament, ministrul president, Bánffy, dacă guvernul ungueresc s'a amestecat oficios sau neoficios, într'un mod ôre-care în cestiunea

întăririi sau neîntăririi lui Lueger, ca primar al Vienei, prim-ministrul a răspuns, că această cestiune nu interesează deloc pe guvernul ungueresc și că acesta nu s'a amestecat în nici o formă și de loc în cestiunea lui Lueger, fiind acesta o cestiune internă a Austriei! — Vorbă să ne fie! Naiv trebuie să mai fie și acela, care va crede de astă dată vorbelor ministrului Bánffy. În politică se validiteză grósnic cuvintele lui Talleyrand. „Dumnezeu i-a dat omului limbă, ca să-și ascundă gândurile!“

Când am cetit vorbirea rostită de contele Apponyi înaintea alegătorilor sei din Cașovia mi-am adus aminte de proverbul german: „Selten kommt etwas besseres nach!“ Éta ce a ăis el despre cestiia naționalităților: „Pétra de probă pentru întărirea națională (ungurească) este cestiia națională. Câte odată se avântă guvernul la fapte, prin cari să și arete puterea, făcând proces românilor și închidând pe studenții din Agram. O tratare atât de simptomatică nu va vindeca nici odată răul. Alipirea internă către stat să basază numai pe momente etice. Numai un stat puternic, tare, conștient de sine are putere de atracțiune. Când veđi, cum este exclusă gândirea națională, sentimentul ungueresc de pe toate terenele vieții publice, cum să mai credă naționalitățile în existența Ungariei? Apponyi, va să ăică nu e mulțămît cum reprezintă guvernul de astăzi puterea statului ungueresc numai așa în mod simptomatic, ci el vrea o atitudine de putere permanentă. Apponyi nu e mulțămît, cu cât s'a răspândit până astăzi și se răspândește și astăzi pe toate căile și cu toate mijlocele din partea guvernului ungueresc sentimentul ungueresc, el vrea și mai mult. Și anume ce vrea:

1. Ridicarea prestigiului națiunii ungueresce. Națiunea să impună nu prin forță, ci prin superioritate morală.

2. Toți cetățenii să se bucure de binefacerile instituțiilor de stat. Ori-cine să se convingă, ca statul e drept, că nu minte, că, face legi și nu le ține, promite libertăți și el le apasă să numesce constituțional și suprimă libertatea la alegeri; astfel minte statul. Unitatea națională unguerescă trebuie să se bazeze pe un stat tare și nepărtinitor!

Din toate acestea să pôte convinge ori și cine, pentru-ce ne-am adus noi aminte de proverbul german: „Selten kommt etwas besseres nach.“

Noutăți.

Cerem lămurire. Fôia diecesană din Caransebeș din incidentul apărării noastre față cu atacurile „Unirei“ din Blaș, a aflat cu cale a ne persifla bătându-și joc și de cunoștințele noastre istorice, și de ortodoxia noastră.

Sciam, că în cele politice nu suntem după gustul celor din Caransebeș, fiind noi contrari vederilor exprimate prin diariul „Tribuna“, dar ca în ortodoxie să fie „Fôia diecesană“ pe partea Unirei, acesta nu o am știut până acuma.

Voim se ni se arete defectele noastre în istorie și ortodoxie, ca să ne îndreptăm. Acesta pentru ca să ne scim orienta pe viitoriu.

Alegere de membrii în congregațiunea comitatensă a orașului liber Ocna-Sibiului. Deși populațiunea orașului liber Ocna în mare parte e română, totuși nu a isbutit până acum la nice o alegere, de a-și trimite reprezentanții sei în congregațiunea municipală. Nu au isbutit parte din vina românilor, parte fiind alungați dela urnă prin diferite apucături meschine. La alegerea din anul acesta, care a avut loc în 14 a. l. c. românii s'au purtat românește, urmarea a fost, că li-a succedat, ca din opt reprezentanți, ce erau a să alege, patru să fie români, cu toate că românii formau numai terțialitatea alegătorilor. Din partea românilor au fost aleși: Emil Gerasim avocat în Aiud, Alexiu Viciu profesor în Blaș, Ioan Francu preot în Cetna, și Isaia Popa preot în Ocna.

Faptul acesta pôte servi de model și altor români, ér în prima linie ocnerii ar putea trage din el concluziunea, că multe bune ar putea face ei, numai puțin să fie mai ascultători.

Despre profesorul Pasteur. Nu de mult decedatul Pasteur, renumitul bacteriolog, încă a suferit de bóla distragerii, care grasază cu deosebire între oamenii de știință.

Într'o ăi Pasteur era la ginerele său din Bourgo ca ôpe. Prânzul era pe sfârșit și la dessert se îmbiară cireșele cele mai frumoșe din grădina ospătarului.

Domnii și damele, cari erau la masă, mâncară din cireșele gustose, și numai unul începă a vorbi cu mare îngrijire despre tema mâncării cireșelor — dl Pasteur.

El înmuia fie-care fruct mai de multe ori în un pocal cu apă, ce se afla înaintea lui și îl înghiția numai, după ce îl esamina de toate părțile. Ginerele său a început a-l ride de această procedere, dar s'a dat de om. Socrul învêțat îi ținu o lungă explicare despre numeroși baccili și despre alte vietăți, ce se pot afla pe côja din afară a cireșelor.

„Veđi iubite ginere“ astfel fin el vorbirea sa. „trebuie să fi precaut, să cureți și tu toate cireșele precum fac eu“. În discursul acesta uscându i-să gâtlejul, Pasteur lua

Aceștia, ce-i drept, după părerea mai multora, sunt atât cu privire la desevêșirea și elasticitatea formei, cât și la conținut cu un cer întreg superior celor latini și trebuie să ne cuprindă mirarea, vedând, cum au mai mulți dușmani decât latinii, Virgil este numai reflexul debil a lui Omer; un tragic ca Sofocle, un filosof ca Platon, Romanii nu au produs. Cu Aristotele devine filosofia universală și 'și perde particularitatea elină, ce o avé până aci; el devine creatorul a mai multor disciplini, devine părintele logice, a etice, estetice, a științelor naturale și a dreptului natural, a psihologiei și a pedagogiei. *) Resfoindu-se în istoria literaturii latine nu s'a aflat o copie de pe Aristotel, căci sigur că ađi ar avé gimnastiții cu un autor latin mai mult pe masă. E mirare că nu au vêrit la gimnas pe vre-un scolastic, bună-ôra pe raționalisatorul dogmei etnelmus, cu al său „credo ut intelligam“.

Cu toate aceste vedem, că clasicii greci sunt numai ca fiaștii tractați față de cei latini; numai 4 ani, are mai puține, studiul întreg și mai fragmentaric și mai manc, și în consecință efectul studiului și mai mic, pôte în cele mai multe casuri egal zero. Lu-

*) Dr. A. Schwegler, Geschichte der Philosophie.

crul ni-l esplică filologul realist corect în modul următor: Simburele, međul scrierilor eline e mai dulce și mai nutritor, dar côja în care acest međ este îmbrăcat e mai tare, ca la cele latine.

Greutățile deci, cauzate de formele limbicte sunt mai mari, și de aci să esplică și faptul firesc, că aversiunea față de această limbă ia dimensiuni tot mai largi, că și specialiștii ei devin tot mai rari. E sigur cumcă realității în lupta lor pentru scôlele unitare, mai puțină rezistență vor întimpina la aderenții limbei eline!

Sunt multe deci neajunsurile, de cari e urmat studiul limbilor clasice. Ce vom face noi? Eliminavom cu desevêșire limbile clasice din planul nostru de instrucțiune pentru scôlele medii sau vom persevera și mai departe în vechia organizațiune. Dacă vom face vre-o inovațiune cu ce cugetăm a umplea golul de 75—90 de ôre la săptămână, întrat în urma limbilor abandonate? Éta întrebările cele mai esențiale ce ni-să impun în prima linie, a căror răspunsuri firesc că numai în broșuri să pôte pe deplin eshauria. Voi încerca a răspunde între marginile posibile.

În ori ce cestiune e bine să ne dăm mai întâiu sama despre scopul final al acți-

unii noastre subiective. Trebuie să ne întrebăm de cauza, ce ne determină spre cutare acțiune, și îndată ce vom veni la conștiință, că aceia cauză numai stă în raport adevêrat cu aceea ce cheltuim noi în materia și spirit, să abțâm dela acțiunea noastră mai departe, greșită și daunôsă fiind. Scopul final al studiului clasic este, după cum am spus mai sus, însușirea culturii clasice depusă în scrierile latine și grece, care cultură după opinarea filologilor este unica cultură adevêrată.

Această reflecșiune a filologilor îmi pare de tot naivă. Cultura este un ce compus din ăci de factori, ea este un fluviu larg, în a cărui albie se scurg sute de riulețe, toate menite de a întări, și apele acestora să amestecă și iau o coloré uniformă. „În istoria culturală să încrucieșă și să împreună cause multe și diverse, ca să determine un rezultat, o direcțiune, un curent, o înaintare sau înapoiare.

A ăice deci că cultura clasică are să formeze singura cultură noastră națională este de tot fals. E adevêrat însă că pe la mijlocul și finea secolului trecut pre cum în Germania și în alte țeri culte din Europa, așa și la noi românii din Transilvania a fost clasicismul cel mai puternic factor la deșteptarea culturii noastre naționale. E

pocalul cu apă, unde spălase baccili de pe cireșe — și o înghiți.

Tubuleul banței engleze. Baba din strada thread-needle, astfel a botezat humorul de stradă din Londra banca engleză, în anul acesta își va serba inbileul existenței sale de donă sute de ani. În anul 1694 an hotărît englezii să întemeieze o astfel de bancă națională, și la anul 1695 banca engleză s'a și întemeiat cu un capital de 1,200.000 funđi sterlingiani. Edificiul în care dela 1734 se află banca, deși nu corespunde cerințelor estetice, (în frontispiciu nu are nici o fereastră) este atât de tare, încât în două rânduri a resistat cu glorie asalturilor furiei tumultului de stradă. Banca engleză dispune ađi de un capital de 14.533.000, fondul de rezervă e 3,414.000 funđi sterlingiani (1 fund circa 10 fl.). La banca engleză sunt aplicați 1160 oficianți, al căror salariu se urcă la an până la 3¹/₂ milioane florini. Numai pensiunile întrec suma de 500.000 fl. Lucru firesc, că în decurs de 200 de ani baba din thread-needle a fost de multe-ori păcălită. La anul 1803 cassariul Astlatt a dilapidat 200.000 fl. Funțleroy 4 milioane, cassariul Smith 10 milioane, și la anul 1872 un necunoscut a păgubit institutul cu 12 milioane de floreni. Banca e păđită de 40 gardiști și 40 păđitori de nôpte.

O sectă religioasă. Poporul de rând, din vastul imperiu rusesc fiind mai înapoiat în cultură, e superstițios în gradul suprem. E prin urmare acceptabil pentru ori-ce absurditate și nesdrăvănie. Nu de mult un reformator religios a întemeiat între ei o sectă, a cărei un principiu fundamental este, omorirea celor noi născuți. După percepțele acestei religii fie-care părinte este dator a-și sacrifica căp-va copii întru lauda ceriului. Abia s'a învoit între ei apostolul și cu sutele îi urmau aderenții. În septămênite trecute a descoperit poliția în o biserică, o mulțime de cadavre și pe părinți rugându-se ceriului. S'a început o persecuțiune dintre cele mai crâncene în contra acestei secte și mai ales în contra miserabililor reformatori.

Femeea ideal. Pentru partizanii căsătoriei a existat întotdeauna o asemenea ființă căci de nu cei mai mulți ar fi treuit în tabăra celibatârilor din principiu. Vechiul ideal de femeea-sôfă însă a început să piară. Societatea modernă e nevoită să-și reclădească un noi ideal în privința femeii, acesta fiindă pentru care revoluțiile cele mari n'au făcut apôpe nimic, și care neputând întrebuința revolta de stradă și luptele politice, pentru a se emancipa, e nevoită să recurgă la velleciped.

Asupra femeii moderne, enigmă, pe care vor deslega o generațiile viitoare, avem părerea a patru mari scriitori. Fie-care vorbesce de femeia țării respective, și doi sunt optimiști, unul e pesimist, ér al patrulea nu-i nici una nici alta. Éta părerile acestor scriitori:

vorbă de conștiința latinității néimului nostru, ce a început a se deștepta în acel timp, prin reprezentanții așa numitei scoli naționale, compusă din bărbații trimiși la studiu în occident, în deosebi la Roma. „Această scolă a cădut mai târziu în greșala esagerării latiniste, dar ea a produs scrieri monumentale asupra istoriei românilor, cum sunt Cronica lui Șincai, Istoria lui Petru Maior, ea a pus limba românească pe calea de a se desvolta în spirit și direcțiune romanică. Lucrarea acestei scoli este o auroră luminôsă și învesetóre în desvoltarea culturală a românilor.“ *)

Așa este!

Aceștia însă s'a întemplat în secolul trecut și pe la începutul secolului de față și istoria ne arată o atare reacțiune culturală din isvorul clasic la toate popôrele. Acum însă valurile acelu riu s'au contopit cu altele și au dispărut cu desevêșire în aceste, încât pentru ultimele decenii e așa ăicând absurd a vorbi de un curent cultural isvorit din studiul limbilor clasice, ba de ale da preste tot vre-o deosebită valóre cultivătore.

(Va urma.)

*) I. Bian, despre cultura și literatura românească în secolul al XIX-lea.

Francezul Max O'Rell înalță până la ceruri virtuțile femeii franceze. Fată grațioasă, mamă escelentă, soție esemplară, ființă divină în societate, meșteră la bucătărie, în dămănică în fabrică, muncitoare, economă, toate calitățile le are. Dl Max O'Rell pretinde, că nici o femeie din lume nu se poate compara cu cea franceză, nici dintr'un punct de vedere.

Dl Karl Blind ne spune aceleași minunății asupra femeii germane, dar într'un ton umflat și sălcios, așa cum i-șede mai bine, unui beutor de bere și mâncător de cărnați. Onorabilul apologist al femeilor blonde cu ochi albaștri se bazează pe citații din Goethe, Schiller și alții pentru a-și susținea comparițiile. Detaliu demn de remarcat: Dl Karl Blind e un om bătrân și lipsește cam de mult din țara om bătrân și lipsesc cam de ochi albaștri.

Savantul norvegian Hjalmar Boyessen vorbește despre femeie în mod mai tragic. El dă următoarele: „Femeia de astăzi din din Norvegia consideră ca o insultă epitetul de ideal. O tineră din familia mea, femeie modernă, avea obiceiul să se plimbe singură noptea pe stradă cu câte un prieten și să facă cunoștință cu ori cine prin grădinile publice. Când i-am făcut observație asupra acestei purtări, ea mi-a ris în față și m'a făcut strigoiu. Ideile mele asupra conveniențelor i-se păreau prejudecăți anti-diluviane, rămășițele unei perioade de servagiu. Călătorind prin totă Norvegia m'am convins, că majoritatea femeilor s'întâlnește cu ruda mea. Le-am întâlnit pretutini circulând singure sau întovărășite, pe jos sau pe bicicleta, dând cu tifa vechilor conveniențe sociale. Nu știu ce fel de sôțe devin femeile astea și ce fel de fel de sôțe așteaptă pe bărbat; știu numai că reușesc totuși să se mărite, dar în loc să fie alese de bărbat, ele și-l aleg.”

În fine să auzim părerea unui american. Dl Grant Allen împarte pe femeile din America în trei clase în trei categorii: Categoria întâia: Femeia claselor inferioare, e împărțită la bucătărie, mănâncă din când în când câte o bătaie și face 15 copii: 10 acasă și 5 la cimiter. Când poate, sustrage bărbatului câte ceva din plata de Sâmbăta. Suflet n'are femeia asta, căci n'are vreme să și-l procure. Categoria a doua: Femeia ideală a claselor mijlocii face șase copii, nu se îngrijesce de afacerile bărbatului, îl iubesc așa și-așa. Casa și-o îngrijesce frumos, pune perdele curate la ferestri și cântă la piano cu un talent din ce în ce mai slab, până ce fata eea mai mare învață și ea să cânte. De atunei încoace femeia burgheză devine o persoană respectabilă și foarte rotundă, îngrijindu-se numai de sôrta copiilor, pe cari vreu să-i fazeze după propriul ei metod. Categoria a treia: Femeia ideală a aristocrației nu există. Aristocrația e cinică din nascere și cinică mōre. Aristocratul după-ace se însoră fără se separat de nevastă; după-ace se vor, fără să și dea socotela unul altuia. De obicei viața se sfârșește prin divorț. Soții se separă cu surusul pe buze și continuă a trăi ca și mai înainte. Idealul aristocrației e de a se amusa: și adesea reușesc să se amuzeze conform ideii, pe care și-o fac despre amuzament.

Cafea de mere. Din mere se pête pregăti foarte bun surugat de cafea în modul următor: Tăiem mērul în bucăți mērunte, fără ca simburii și celulele lor să fie delaturate, le uscăm și le prăjim bine, apoi le prefacem în pulvere. Din pulverea aceasta se ia o parte și din cafea asemenea, apoi acestea amestecate la olaltă se fierb și așa se întrebunțeză, fără ca să se simtă amestecătura pulverei de mere. Se pête lua și mai mult decât jumătate a pulverea de mere, și mai ales pentru aceia este de recomandat, căroră cafeua adevărată le strică.

Un nou mijloc contra stelnițelor. Un nou mijloc contra stelnițelor este amoniacul. Punem în odaia unde sunt aceste insecte neplăcute mai multe farfurii pline cu amoniac prin casă, apoi astupăm toate găurile și deschisurile, ce se află în casa și așa înem închisă mai multe zile odaia. Amirosul de amoniac se răspândește pretutindena prin odaie așa încât străbate și cele mai micuțe crepături. Stelnițele tôte pier de mirosul acela.

Haz. Moșul și nepotul. Moșul: Sunt foarte bătrân dragul moșului, în fie-care oră pot muri. Nu-i așa Niculae, când nu voi mai fi, tu o să plângi după mine?

Nepotul: De bună sēmă moșule, dōr d-ta scii în ce loc ușor stă plânsul la mine, și că plâng pentru tōte nimicurile.

Correspondențe particulare

ale „Telegrafului Român”.

Inaugurarea drumului român dela Surduc.

Dela pōlele Retezatului la 1 Novembre 1895.

Cu ocaziunea ținerii adunării generale a învățătorilor români gr. orient. din districtul Devei astan la Livezeu s'a lătit vestea, că în Dumineca din 22 Septembrie a. c. va fi inaugurarea drumului Român din Surduc.

Toți membrii reuniunii, luând această cunoștință, în unanimitate au hotărât întreprinderea unei excursiuni, pe Surduc la vale către țara românescă.

În dōri de și din tōte părțile vedeam o mișcare neobicinuită, toți grăbeau către gara din Petroșeni și de aci cu trenul, până la gara din Livezeu, unde dându-se jos din cupele preste de membrii, luarăm direcțiunea spre cursul apei după ujuțurile ei, ce duceau vestea sosirii și întilnirii frățesci.

Voioși, veseli, plini de bucurie, cântând, cu glume și cu povești distrăgătoare, ca a învățătorului Baicu, după o călătorie pe jos de prunde o oră ajunserăm la graniță, unde este un pod împărțit între două țări, jumătate al României și jumătate al Ungariei.

Partea României era împodobită cu stindarde și cu cununi frumoșe. Aci în imediată apropiere sub stâncă sunt adăpostii milițari regulați din armata permanentă.

Aci ne oprirăm, cântarăm un resunet, iar presedintele reuniunii ne vorbi una bună și apoi o luarăm la cale mai departe. De aci încolo și de o latură și de altă parte se vedeau tot stindarde românesci de-ți credca inima și mergeam pe drum neted ca vērșat cu țiment.

Nu departe după o călătorie de o oră și jumătate sosirăm la o altă pōrtă triumfală, unde tocmai ajunseseră muzica militară a regimentului 18 din Tîrgu Jiu și intona falnic „Deșteptăte Române.”

Aci se aflau o mulțime de Domni și Dōmne din România, sosiți anume la marea sērbare.

După recomandări prin o vorbire bine accentuată de bine întēlnire de către adm. protop. Avram Stanca, urmă o horă în mijlocul drumului și alte jocuri.

Apoi ni se împărțăși scirea telegrafică, că inaugurarea drumului — din cauză binecuvântată neatērnătoare de voia ministrilor — s'au amēnat cu 19 zile pentru mai târziu, pentru ziua de Mercuri la 2 Octobrie 1895.

În urma acestora câțiva dintre cei din România o luară pe Jiu în sus, iar noi la învitatele bravului inginer elev Amedeu Radulescu însoțiți de domnii Elefterie Alecsandrescu controlorul șoselei, Ioan Dumitrescu pichnerul întēlnire, Sever Muschuna judecătoriu București, Saulescu avocat etc. pe lângă sunetul dulce al capelei militare o luarăm în pași milităresci spre cursul apei până la „Păiuș”. Aci Dl Radulescu cu dl Alecsandrescu ne au condus sub o culme în trun pavilion unde ne au tractat — precum e românul ospital — cu cognac de România, care pot dice e superior jidovitelui nostru.

Muzica militară în tot decursul petrecerei ne au întonat cele mai frumoșe piese apoi s'au încins o horă, ba câțiva învățători au jucat jocurile, călușierul și bătura.

Vorbiri încă s'au rostit și încă discursuri foarte interesante a ținut adm. protop. Avram Stanca și învățătorul Sânzian, căroră le a răspuns un domn din România foarte clasic.

După aceea urmă o masă comună cu un vin bun. Aci încă s'au ținut vorbiri prea interesante și s'au cântat frumoșe cântări.

Reuniunea învățătorilor și dispune de atari puteri escelente.

Partea leului la această întrunire frumoșă o are dl Radulescu și Alecsandrescu împreună cu ceilalți domni din România, cari au făcut ca întēlnirea și întrunirea noastră să fie adevărat frățescă, primescă deci și pe calea această recunoștință și mulțumita noastră frățescă pentru buna omor și ospitalitatea, cu care ne au onorat.

După o petrecere de vro 3—4 ore foarte animată între doi frați, unul dela sinul mamei și altul din servit, din depertări, din străini — după serutul frățesc cu lacrimi de bucurie, pentru că ne am întilnit aproape de sinul mamei — și cu lacrimi de durere la despărțire pentru că:

„Dice frație către frațe,
Eu mă duc d'aici departe,
La strein în sērvit
Tu rămâni l'ai tēi părinți.

În urma acestora sosind și colonelul regimentului Nr. 18 cu toții ne îndreptarăm pe Jiu în sus și aproape de granița la „Polatiștea” după o călătorie îndelungată, ne așezarăm aci, unde ne am fost lăsat muniția, făcărăm un foc bun și dna, soția dlui adm. protop. Stanca cu celelalte dōmne făcără o tocană mare de berbec foarte gustosă. Ne puserăm jur împrejur cu linguri, cu furcuți, cu cuțete și o mănăcară. Iar după ce mai beură puțin vin de România o luarăm la picior, ca să nu scăpăm trenul.

Plini de bucurie, cu stēguri frumoșe în mâni și cu suvenirile cele mai plăcute ne-am reîntors ērași la Petroșeni, de unde am fost plecat.

De și am dus cu noi suvenirile celea mai plăcute, eu totuși am promis deobligământul că peste 10 zile, la inaugurare voi participa negreșit.

Așa am și făcut. Am mers dar acum era public cu mult mai numeros, se pareă însă mai mulți din părțile noastre, cu deosebire din jurul Petroșenilor. Sē vede interesul!

După o călătorie de 6—8 kilometri se vedeă departe atăr-nēnd pe vērșul unei stânci o flamură națională românescă ajungēnd până aproape jos, din o înălțime de peste 25 metri, încât publicul trecător admirând-o mai că o putea ajunge cu mâna.

Apropiindu-ne observarăm, că tōte stâncile erau împodobite cu stindarde românesci. Ajunși la podul dela „Poladistea” la graniță era un frumos cerc triumfal, compus din brați, cu cununi din diferite flori naturali, cu o mulțime de stindarde, încât își salta inima de bucurie.

Pe pod, în partea ungrăescă, era o grupă de jendarmi cu un sergent, și dela ei în sus un public aproape de 2 mii omeni din Ungaria, țără deosebire de națiune. De asemenea și din spre România era un public frumos și așteptau cu dor sosirea ministrilor români, cari la 12 ore din și au și sosit, sosirea s'a prevestit prin nisce grōznice împușcături, de cugetai că se sparg munții și se cutremură stâncile.

Protopopul din Tîrgu-Jiu îmbrăcat în vestiminte elegante, asistat de 8 preoți întimpinară pe ministrii și suita lor, oferindule crucea. Acestia, cu capetele gōle, făcēndu-și închinăciuni, sărutară frumoșă cruce în prezența publicului.

Urmă apoi sântirea apei și o rugăciune în genunchi pentru noul drum, după care protopresbiteriu din Tîrgu Jiu ținu o scurtă vorbire, de pe hârtie, la care i se răspunse ministrul Lahovary.

În urma acestora cu toții ne am dus către pavilionul pregătit foarte plăcut în depertare de aci de 3—4 kilometri spre Românie. Aci erau mese întinse bucate gustoșe și beuturi scumpe, rachiu, vin, schampagne etc.

Publicul întreg a fost primit la masă, firesce după rang și cuviință. La masa primă erau ministrii, soțiile acestora și alți oșpeți de frunte. Dintre ardeleni la masa principală era adm. protopop Avram Stanca, a cărui aproape de ministrii, de altă parte era preotul Zacharie Muntean și încă vre-o 4—5 inși.

În decursul prânzului s'au ridicat mai multe toasturi.

Primul l-a ridicat un domn, Boeriu de România pentru guvern și ministrii prezenți, la care a răspuns ministrul Lahovary, închinând pentru tehnicii în special pentru inginerii români, al treilea vorbitor a fost prefectul și apoi adm. protopop Avram Stanca, a cărui vorbire foarte însuflețită a culminat preste tōte; Sânșia Sa a arătat că prin deschiderea drumului ni s'a dat posibilitatea a ne cunoșce mai de aproape unul pe altul, a ne cunoșce interesele noastre reciproce, și a conlucra cu puteri unite pentru dezvoltarea culturală națională în general, ēr în special pentru noi, de a ne putē întâlni și înălți, ca frații. Golesce paharul pentru inițiatorii și eșecătorii frumoșei căli, adevăc a drumului triumfal printre munți.

Vorbirea această a fost ascultată cu viuă atențiune și întimpinată din tōte părțile cu nesfērșite: „Ura! Sē trăescă!” Mulți dintre cei mai de frunte oșpeți au admirat facultatea oratorică a dlui Stanca, a unui preot transilvănean, care a știut să arete că sângele poetic dīce: „Eu și-s frațe, tu-mi ești frațe, în doi doi un suflet bate”. Dl administrator protop. Stanca prin vorbirea sa din cuvinte alese și bine accentuată dovedește, că reprezintă cu demnitate clerul și poporul seu.

După masă dl Stanca s'a întretinut mai mult timp cu ministrii români.

În întreg decursul acestei festivități rare, muzica regimentului 18 a întonat cu precisiune multe și frumoșe piese românesci, hore și cântece.

După-ace s'a isprăvit tōte, ne despărțirăm, și ducēnd cu noi suvenirii plăcute ne-am întors acasă, toți cu stindarde, entusiasmați de însemnătatea zilei.

Chiar și trāsurile sēcuiilor încă erau împodobite cu stēguri naționale, ba pe nisce sēcui i provocară pe cale către Petroșeni nisce gendarmi și unguri a rupe stēgurile, ēr ei au rēs-puns: „Nem! ez szép zászló, ez disz-it mintket”, și astfel s'au dus cu ele de-a lungul orașului Petroșeni.

Deci se pête vedē, cât e românul de ospital!? Și cu ce suvenirii dulci ne-am despărțit și reîntors acasă.

„Un oșpe”.

Apel.

Societatea de lectură „Petru Maior” din Budapesta a fost și este și astăzi pentru tinerimea română un puternic mijloc pentru cultivarea simțului de literatură și dobândirea de cunoștințe din literatura română. Treizeci și trei de ani neconținut a fost activă și și-a adus fructele sale această societate. Ea a fost însă totdeauna cu mari jertfe susținută, așa, încât capitalul material, care asigură existența unei atari instituțiuni culturale, nici astăzi încă nu pôte face posibil membrilor acestei societăți, ca ei să satisfacă postulatelor, cepe de o parte inșiși, pe de altă parte însă lumea românescă le impune.

Biblioteca societății este relativ sēracă și necorrespundătoare, localul ei ofere membriilor puține condiții, de tot felul comodități. Cunoscut este însă cu câtă abnegațiune se susține tinerimea la universitate ea pe sine, așa, încât ea tare puțin pôte contribui la îmbunătățirea stării materiale a acestei societăți. Anul acesta însă, impetuos, ca nici odată, reclamă o îmbunătățire materială urcându-i-se societății considerabil exigențele în urma stă-

rilor provocate din incidentul cunoscutului „Milleniu“.

Subscriții deci, la însusirea societății, adresăm călduroasă rugă onoratului public român, ca să binevoiască a-și îndrepta atențiunea asupra acestui focular cultural, care necondiționat trebuie menținut, și să contribuie cu un ajutor material după posibilitate, dobândindu-și astfel iubirea și alipirea tinerimii a unei generații întregi, etc.

Spre scopul acesta lasăm liste de colectare și ne permitem a ruga pe toți colecțanții binevoitori ca, retrimițându-ni-le, să binevoiască a le adresa „Societății de lectură „Petru Maior“ în Budapesta“, Zöldfa-utca Nr. 43.

In speranță, că glasului nostru rugător ascultare binevoitoare se va da, asigurăm poporul român de fidesca noastră iubire.

Budapesta, din ședința comitetului societății de lectură „Petru Maior“, ținută în 23 Octombrie n. 1895.

Președinte: Drnd Fl. Muntean, rigorosant în med. Vice-președinte: Il. Chendi, stud. phil. Secretar: Victor Branice, stud. jur.

Bibliografic.

In editura tipografiei dieceșei gr. or. din Arad a apărut calendarul pe anul 1896.

Pelângă partea calendarică acest calendar cuprinde șematismul metropoliei ortodoxe române din Ungaria și Transilvania în general, și al die- Aradului în special, consemnarea târgurilor din Ungaria și Ardel, și partea literară bine aleasă.

Prețul unui exemplariu e 30 cr.

Wilhelm Pifers din Orlat, comitatul Sibiuului, a perdut un cal murg, care are o pată albă la spata stângă și a fost înfierat cu semnul din comuna Tilișca. — Dacă-l va afla cineva, să-i comunice dlui Pifers, care promite o buna remunerație.

Turnătoria de clopote și de metal a lui Antoniu Novotny

în Timișoara — Fabrică

se recomandă spre pregătirea clopotelor nouă, precum la turnarea de nou a clopotelor stricate, mai departe spre facerea de clopote întregi armonioase, pe lângă garanță pe mai mulți ani, provădute cu adjuțări de fer bătut, construite spre a le întorče cu ușurință în ori ce parte, îndată ce clopotele sunt bătute de o lăture prin ceea-ce sunt mântuite de crepare.

Cu deosebire recomând

clopote patentate găurite

de mine inventate și mai de multe ori premiate, cari au un ton mai intensiv, mai limpede, mai plăcut și cu vibrarea mai voluminoasă decât clopotele turnate după sistemul vechiu, așa, că un clopot patentat cu 300 kg. este egal în tonul unui clopot de 400 kg. făcut după sistemul vechiu. Mai departe se recomandă spre facerea scaunelor de fer bătut, de sine stătător, spre preadiustarea clopotelor vechi cu adjuțare de fer bătut, ca și spre turnarea de țoce de metal. Clopote în greutate de 300 kg. și mai jos se află totdeauna gata în magazin.

[43] 19-21

Preș-curanturi ilustrate se trimit la cerere gratuit și franco.

Mersul trenurilor pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabil din 1 Octombrie 1895.

Table with multiple columns and rows showing train schedules for routes: Budapesta - Predeal, Budapesta - Arad - Teiuș, Budapesta, gara de vest - Orșova - Verciorova, Cucerdea - Oșorheiu - Reg. săs., Ghiriș - Turda, Sibiu - Cisnădie, Brașov - Zernesci, and Copșa-mică - Sibiu - Avrig - Făgăraș. Includes times and station names.

Nota: Orele însemnate în stânga stațiilor sunt a se ceti de sus în jos, cele însemnate în dreapta de jos în sus. Numerele cele grase însemnă orele de nopțe